

Kommunicera estetiska dimensioner

Didaktiska ledtrådar i digital visning av slöjdställning

Elisabet Jagell

Både elever och lärare tycker att det är svårt att kommunicera kring estetiska dimensioner hos slöjdföremål och bristen på kommunikation kring detta kan påverka lärarnas möjligheter att inspirera, handleda och bedöma elever i slöjdprocessen. Studiens syfte är att undersöka hur estetiska dimensioner i slöjdföremål kan kommuniceras och hur det kan komma till nytta i slöjdundervisningen. Ett klipp från en filmad, digital visning av en slöjdställning har analyserats ur ett intra-aktivt pedagogiskt perspektiv med hjälp av begrepp från bildsemiotik och socialsemiotiken. Genom att identifiera utställningsguidens verbala och icke-verbala resurser och hur dessa intra-agerar med varandra i samspel har fem områden som är till hjälp vid presentation av slöjdföremål identifierats: 1) Rummet, 2) Beröra och hantera, 3) Icke-verbala medspelare, 4) Urvalet och 5) Egna erfarenheter. De sätt som dessa områden påverkar kommunikation kring ett slöjdföremål kan överföras från utställningskontexten till slöjdundervisningen. De fem områdena kan därmed ses som didaktiska ledtrådar för att synliggöra estetiska dimensioner och de kan ha potential att underlätta kommunikation kring estetiska dimensioner i slöjdundervisningen. Ledtrådarna pekar på att det är andra aspekter än enbart det verbala som samspelar för att stärka kommunikationen.

Keywords: slöjd, kommunikation, estetiska dimensioner, intra-aktiv pedagogik, socialsemiotik, materiella yttranden

Inledning

Brister i kommunikation kring de estetiska dimensionerna hos slöjdföremål kan leda till att lärare får svårt att inspirera, handleda och bedöma elever i slöjdprocessen. Broman, Frohagen och Wemmenhag (2013) synliggör i en studie att det kan vara svårt att inspirera till att skapa estetiska uttryck. Studien visar att slöjdelever i stor utsträckning riskerar lämnas ensamma i idéutvecklingsfasen om lärarna inte tydliggör vad som är fokus i uppgiften. Studien var en *Learning study* med flera cykler där ett lektionsupplägg upprepades och bearbetades för att utvecklas. I förtestet till första cykeln fick eleverna nästintill ingen inspiration och resultatet blev påvert. I tredje cykeln gavs inspiration genom konkreta exempel på material, färger, former och föremål kopplat till undervisningens fokus vilket ledde till att elevernas förmåga att skapa uttryck utvecklades. Ekström (2008) har studerat lärarutbildares respons till slöjdlärover studenter och kunde se att återkoppling kring det estetiska i slöjdundervisningen ofta var specifik och sällan kopplades till en bestämd del av slöjdföremålet. Hon konstaterar att studenterna därmed inte fick den formativa respons som de skulle behöva för att utvecklas vidare.

När Lutnæs (2013) studerade erkänt duktiga lärare som bedömde elevers slöjdarbeten fann hon att lärarna som hon studerade kunde bedöma en elevs arbete som kreativt eller originellt. Lärarna hade dock svårt att hitta ord för vad som gjorde att elevernas arbeten kunde bedömas som kreativa eller originella. Lutnæs frågade sig hur lärare ska kunna främja kreativitet om de saknar ord för att identifiera kreativitet. Hon refererar till Eisner (2002) som beskriver läraren som *Educational connoisseur*, pedagogiska konnässörer (min översättning) med den unika kompetensen att se och uppmuntra kvalitéer i elevers arbeten. Det är en handling som kan utföras utan ord, men när ett omdöme ska kommuniceras krävs

enligt Eisner en form av kritik som är både kritisk och stödjande (2002, ss. 56–57, 187). I undervisningssammanhang kallar han det för *Educational criticism*, pedagogisk kritik (min översättning). Eisner refererar här i sin tur till Dewey (2005) som menar att syftet med kritiken är en omskolning av hur vi uppfattar föremålet som får kritik. Vi är ofta inte medvetna om vad vi inte vet eller ser och syftet med lärarens pedagogiska kritik är att omskola eleven, hjälpa eleven att se vad hen annars inte skulle ha sett och om eleven inte sett detta så skulle hen inte ha begripit eller förstått. Eleven skulle därmed missa en möjlighet att lära och utvecklas (Eisner, 2002, ss. 56, 187). Risken att gå miste om en möjlighet att lära och utvecklas gäller även en elev i slöjden som inte får hjälp att lära sig se och använda de estetiska dimensionerna.

En svensk nationell utvärdering av slöjddämnet, genomförd 2013, visade att ”förmågan att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck” var det av de fyra långsiktiga målen som lärarna lade minst fokus på i undervisningen (Ekström & Hasselskog, 2015). I undersökningen angav lärarna att de var mycket angelägna om att delta i fortbildning kring kunskapsområdet ”Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer”. Det visar att många slöjdlärare är medvetna om bristen på kompetens för kommunikation kring estetiska dimensioner och att det är ett område de vill utveckla. Sammantaget kan brister i förmåga att kommunicera kring estetiska dimensioner försvåra möjligheterna för läraren att hjälpa eleverna nå målen i kursplanen för slöjd i den svenska grundskolan vilken påbjuder att undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att skapa olika estetiska och kulturella uttryck (Skolverket, 2022).

Dimensioner och ledtrådar

I denna artikels titel ingår studiens nyckelbegrepp som här presenteras. Ordet *estetik* kommer från grekiskans *aisthetis* som betyder förmåga att uppfatta sinnesintryck (Emt, 1996, ss. 17–24). Estetik är med andra ord det vi uppfattar med våra sinnen; syn, hörsel, lukt, smak, känsel, och även balanssinnet och muskelsinnet. Dimensioner kan till viss del ses som synonymt med *uttryck*, men ordet *uttryck* har i sin betydelse en tydligare koppling till det verbala (SO, 2021b). I den här artikeln har jag valt begreppet *dimensioner* för att tydliggöra att det estetiska kan vara och kan kommuniceras på många olika sätt. Med *estetiska dimensioner* avses här de sinnliga intryck av föremål som samspelar till ett uttryck som en betraktare kan uppleva och tolka. Ordet *dimension* har i svenskan betydelser kopplade till mätning av fysiska egenskaper såsom höjd, längd och bredd (SAOB, 1914; SO, 2021a). Det engelska språkets betydelse av ordet *dimensioner* har utöver den betydelsen en annan definition där *dimensioner* också kan handla om vår uppfattning av något: “a part or feature or way of considering something” (Cambridge University Press, u.å-a, engelska versionen). Den amerikanska versionen av Cambridge Academic Content Dictionary har en variant av den definitionen: “a part or quality of a thing or situation that has an effect on the way you think about it” (Cambridge University Press, u.å-b). I den här studien lånar jag engelskans vidgade betydelse av *dimensioner* och gör en sammanslagning av den engelska och amerikanska versionen: *Dimension* är den kvalitet en del, ett föremål eller en situation har som kan ge en effekt på hur du tänker kring densamma (min översättning). I kombination med *estetiska* får begreppet *dimensioner* ett fokus på uppfattningar och förhållningssätt rörande utseende och sinnliga intryck.

Kommunikation ska i studien ses som ”den ömsesidiga process genom vilken en gemensam innebörd formas när två eller flera parter interagerar” (Ahlskog-Björkman & Furu, 2018, s. 37; jfr Biesta, 2004). Biesta (2004) ser kommunikationen som det gap som finns mellan lärare och elev och det är i det mellanrummet undervisning kan ske. I studien avser kommunikation både verbal och icke-verbal kommunikation såsom exempelvis kroppsspråk (jfr Andersson, 2021). Ordet *parter* i definitionen ovan kan innebära kommunikation mellan två eller flera människor, men för att förstå hur de estetiska dimensionerna kommuniceras i slöjdföremål blir det relevant att ordet *parter* vidgas till att innefatta kommunikation mellan människa och föremål med dess material och estetiska dimensioner. Även de estetiska dimensionerna i sig, det vill säga form, färg, yta och mönster, kan ses som *parter* som kommunicerar. Jag återkommer till de teoretiska utgångspunkterna för det förhållningssättet.

I den här artikeln presenteras en studie av hur slöjdföremål presenteras genom att analysera hur en yrkesroll som är van att beskriva estetiska dimensioner, en guide i en slöjdställning, presenterar ett slöjdföremål. Guiden kan liknas vid lärarens roll i slöjd exempelvis i moment där elever ska inspireras eller där slöjdföremål ska presenteras. Frågan om hur slöjdföremål presenteras i en visning i en slöjdställning kan därmed vara relevant även i en slöjdundervisningskontext och lärdomar från guidens sätt att kommunicera kan överföras till slöjdundervisningen. I artikelns avslutande del diskuteras om och hur slutsatser från analysen av visningen kan få betydelse för kommunikation kring slöjdföremåls estetiska dimensioner i slöjdundervisning.

Slöjdforskning kring estetiska dimensioner

I inledningen lyftes att brister i kommunikation kring de estetiska dimensionerna hos slöjdföremål kan leda till att lärare får svårt att inspirera, handleda och bedöma elever i slöjdprocessen. Flera studier visar att svårigheterna kan bero på att slöjd är ett ämne där kommunikation rörande material, tekniker och verktyg dominerar (Andersson, 2021; Johansson, 2002; Oja, Sjöberg, & Johansson, 2014). Slöjdföremålen i de studierna har sannolikt estetiska dimensioner, men det tas inte upp som en särskild aspekt. Mäkelä (2011) undersökte de estetiska aspekterna av slöjd genom att låta ungdomar fotografera slöjdföremål för att sedan intervjua dem om vilken betydelse föremålen hade för dem. Mäkeläs konklusion var att kommunikativ design uttrycks *i, med* och *genom* slöjd. De narrativa slöjdföremålen är skapade **i** slöjdens material och tekniker. Slöjdarna har en avsikt **med** sina alster **genom** att slöjdföremålen har en tänkt funktion och slöjdarna gestaltar sina föreställningar **genom** slöjdföremålet (Lindström, 2008; Mäkelä, 2011, s. 215). Mäkeläs frågor var öppna och fick eleverna att sätta ord på slöjdföremålets syfte och hur det gestaltats. Andra studier visar på bristen av metaspråk, det vill säga ord och begrepp för att beskriva de estetiska dimensionerna (Borg, 2008; Ekström, 2008; Ekström, Lindwall, & Säljö, 2009; Homlong, 2006, 2011; Johansson, 2002; Lutnæs, 2013). Homlong (2006) lät i sin avhandling elever bedöma textila mönster och motivera sina val genom en modifierad variant av metoden Repertory Grid. Eleverna blev återkommande presenterade tre mönster i taget av totalt sju olika liknande randiga mönster. Resultatet visar att eleverna hade klara åsikter om mönstren, men saknade estetiska begrepp för att kunna förklara sina val.

I slöjden använder elever och lärare till stor del ickeverbalt språk i sin kommunikation och det gör att lärare kan få svårt att sätta ord på vad elever lär sig, menar Borg (2008).

Elever lär sig att slöjda genom att iakttä, genom att försöka göra som hon/han blir förevisad, eller genom egna erfarenheter, inte som i många andra ämnen genom att läsa texter eller genom att en lärare föreläser. Elever lär sig alltså inte i första hand med hjälp av ord utan med hjälp av vad de ser, hör och känner i kroppen. (Borg, 2008, s. 201)

Talat språk används som komplement till icke-verbalt (kroppsspråk och gester) och visuellt språk (till exempel skisser och exempelföremål), något som kan jämföras med många andra skolämnen där det icke-verbala och visuella språket tvärtom används som komplement till de talade. ”Eleverna kan alltså en del om slöjd, som egentligen aldrig uttrycks i fullständiga meningar”, menar Borg (2008, s. 201). Hon skriver om bedömning i slöjd vilket innefattar alla aspekter av slöjddandet, även de estetiska dimensionerna. Lärarna och lärarutbildarna i Borgs studie kunde lätt tala om teknik och funktionalitet hos slöjdföremål, men hade svårt att beskriva de estetiska dimensionerna.

Nämnda studier ger sammantaget en bild av att både elever och lärare tycker att det är svårt att kommunicera kring de estetiska dimensionerna och studierna fokuserar till stor del på att det är aspekter av verbal kommunikation som saknas. Hur kroppsspråk och andra kommunikativa resurser används för att kommunicera estetiska dimensioner har fått mindre uppmärksamhet. Gemensamt för flertalet av ovanstående studier är att det konstateras att det behövs mer forskning på området kring hur estetiska dimensioner kommuniceras i slöjdundervisningen.

Socialemiotik, kommunikation och slöjd

I den här artikeln används socialemiotiska begrepp och intresset styrs mot hur de olika modaliteterna samspelar med varandra i kommunikation. Kress och van Leeuwen (2006) presenterar semiotiska resurser för läsandet av bilder. Även tredimensionella föremål räknas in i begreppet *bilder* och däribland följaktligen även slöjdens föremål som i stor utsträckning är just tredimensionella. Tredimensionella aspekter inkluderas ofta i begreppet visuella gestaltningar, men i de exempel som lyfts fram inom litteratur i forskning gällande estetiska läroprocesser dominerar det tvådimensionella (Austring & Sørensen, 2006; Dewey, 2005; Eisner, 2002; Vygotskij, 1995). I begrepps- och teoribildning kring visuella gestaltningar och lärande tycks det tvådimensionella vara norm och det som prioriteras.

I denna studie lånas begrepp från Barthes bildsemiotik och socialemiotiken. Barthes skiljer mellan bildens direkta och bokstavligen mening, det vi kan iakta, som han kallar *denotation* och bildens indirekta underliggande betydelse, tolkningen av bilden, som han kallar *konnotation* (Barthes, 1967, ss. 89-ff). Socialemiotiken bygger vidare på Barthes idéer, sätter dem i ett socialt sammanhang och ger resurser för att analysera annat än klassiska bilder, exempelvis resurser för analys av reklambilder och film (Kress & van Leeuwen, 2006). Slöjdföremål karaktäriseras i hög grad av multimodalitet genom att bland annat material, form och funktion samspelar vilket kan göra socialemiotiken intressant för slöjden som domän. Genom konnotation kan objekt förmedla komplexa idéer, menar Ledin (2020, s. 19). Med det synsättet kan slöjdföremål ses som bärare av en mängd information som kan tydas av den som kan avläsa tecknen (*signs*). Konnotationen förmedlar idéer och värden som kommuniceras genom det som gestaltas och genom det sätt det gestaltas (Ledin, 2020, s. 40). Design och slöjd kan på så sätt kopplas till berättande (*narrativ*) vilket i media och reklam kan ta sig uttryck som exempelvis att ”en produkt berättar en historia” eller att ”en form talar om kulturell identitet” (Vihma, 2007, s. 225, min översättning). Designforskaren Vihma (2007) ser en risk att semiotiken, när den används på det sättet, separerar materialiteten från symboliken vilket kan göra att föremålet inte ses som en helhet. Hon föreslår i stället ett synsätt där föremål bär symboliskt innehåll genom föremålets konkreta former. Föremål ses därmed som visuella metaforer. Istället för att säga ”Föremålet berättar...” föreslår Vihma att man säger ”Föremålet uttrycker en kvalitet för någon”.

... a form in its material and visual presence always expresses (something to somebody). Signification can be regarded as a relation and interaction between the form and the person who perceives it. (Vihma, 2007, s. 225)

En materiell och visuell form *uttrycker något* till en mottagare (en person). Innebörden och meningen kan ses som en relation och en interaktion mellan form och mottagare.

Materiella yttranden

Vihma (2007) skriver om en *interaktion* mellan form och mottagare. Lenz Taguchi (2012) skriver om en *intra*-aktion och syftar då på en samverkan där deltagarna, människor och materialiteter, intra-agerar i komplexa nätverk. Prefixet *intra* indikerar en relation där parterna kan förändra och påverka varandra samkonstituerande (Lenz Taguchi, 2012, s. 25). Det vill säga att alla involverade parter omskapas. Som exempel påverkar en slöjdare som täljer sitt trä-ämne, men samtidigt påverkar träbiten täljaren genom träets motstånd och fiberriktningens möjligheter. Träets egenskaper kan få täljaren att behöva tänka om och hitta nya lösningar. Verktyget och kniven påverkar i sin tur både träbiten och täljaren som håller dem i sin hand. Täljaren, trä-ämnet och kniven intra-agerar och påverkar varandra så att alla parter förändras. Trä-ämnet, som en gång var en björk i skogen, får en form och blir kanske en slev. Kniven blir slö och behöver brynas och slöjdaren som täljer förändras genom de lärdomar och sinnliga upplevelser hen tar med från täljningen.

Materialiteter som trä-ämnet och kniven i exemplet kan enligt det här synsättet ses som *agentiska* vilket innebär att de kan förändra och påverka människors kunskap och förståelse. De samverkar och *intra-agerar*. Dessa tankar har sitt ursprung hos Barad (2003, 2007) och Deleuze och Guattari (1991) och

teoribildningen som uppstått kallas bland annat sociomateriell teori. Lenz Taguchi (2012) kallar undervisning som inspirerats av de här tankarna för *intra-aktiv pedagogik*.

Vihma använder ordet ”interaction” (2007, s. 225) i citatet ovan, men innebörden i Vihmas resonemang stämmer överens med Lenz Taguchis användning av ordet *intra-aktion*. Intra-aktionen behöver inte innefatta mänskliga parter inom den sociomateriella teoribildningen vilket gör den tankegången användbar inom slöjdens domän när estetiska dimensioner hos ett föremål ska kommuniceras. Definitionen av kommunikation som nämndes ovan får därför inkludera även kommunikation mellan och i föremål och material. Det kan exemplifieras med hur formen på en skål kommunicerar med strukturen på skålens yta. Den här kommunikationen handlar om hur de estetiska dimensionerna i ett föremål förhåller sig till varandra och vilken effekt det har på hur vi uppfattar föremålet som helhet. Det är alltså inte materialets delar som ”pratar”, utan det handlar om hur vi med våra erfarenheter, våra sinnesintryck och de sammanhang vi befinner oss i uppfattar hur de olika estetiska dimensionerna samspelar. Genom att se form, färg, yta och mönster som *parter* som kommunicerar kan vårt förhållande till det materiella tydliggöras och vi kan få syn på kommunikation kring estetiska dimensioner. Den typen av kommunikation synliggörs i den här studien i analysen och specifikt genom analysbegreppet ”*Materiella yttranden*” (Asplund, under utgivning). Studiens definition av kommunikation justeras också till: den ömsesidiga process genom vilken en gemensam innebörd formas när två eller flera parter intra-agerar (jfr Ahlskog-Björkman & Furu, 2018, s. 37; Biesta, 2004; Lenz Taguchi, 2012).

Slöjdvägar

Som källmaterial används en filmad digital visning av utställningen *Slöjdvägar* som pågick 13 juni – 31 oktober 2020 på Kulturgatan i Bodafors i södra Sverige. Filmen är 38 minuter lång och visar 70 av utställningens totalt 339 föremål. Filmen är publicerad på streamingtjänsten Vimeo och är tillgänglig för allmänheten. Användandet av materialet i denna studie är godkänt av upphovsmännen. Utställningsprojektet genomfördes med stöd av Nämnden för hemslöjdsfrågor. Den filmade visningen är gjord för Nämnden för hemslöjdsfrågors årliga kunskapsseminarium som riktar sig till regionala kulturchefer, tjänstepersoner och aktörer inom hemslöjdsområdet. Seminariet hölls 3 december 2020 och temat för seminariet var slöjdens olika publiceringsformer och slöjdestetik. Kuratorerna förberedde utställningen genom att besöka hemslöjdskonsulenter i 20 län och slöjdare, utställningar, verkstäder och ateljéer i hela Sverige. De har, som de själva beskriver det i filmens introduktion, valt ut föremål som visar en bredd av vad slöjd kan vara:

Utgångspunkten är görandet, det unika skapande arbetet och här i rummet, att förmedla glädjen i att slöjda. Samtidigt visa att om du vill slöjda så finns många vägar att ta in på – mer eller mindre traditionellt beprövade. Omsorg, påhittighet, uppfinningsrikedom, närvaro, ansvar, glädje, sorg, lekfullhet, humor, allvar, ilska, kan alla bo i slöjden

Slöjden rör sig tvärs över språkgränser, geografiska, politiska, sociala och andra gränser. Urgammal kunskap och generationers erfarenheter intill nya experiment och skissande, ibland trevande processer. Ibland hisnande balansgångar mellan ursprung och framtid. (Slöjdvägar, filmad visning, 2020)

Ordet ”väg” i utställningens titel *Slöjdvägar* syftar, enligt kuratorerna, till att visa på slöjdens bredd. De tänker sig att slöjden kan ses som ett vägnät som kan tillgängliggöra historia, nutid och framtid.

I början av filmen presenteras utställningsprojektet av de två kuratorerna och därefter visas föremålen i utställningslokalen av en av kuratorerna, i den här artikeln benämnd som guiden. Bildutsnittet växlar mellan helbilder och närbilder och de flesta scener är filmade utan besökare. Bildutsnittet styr vad i guidens presentation vi ser och vad vi sätter fokus på. Om vi befunnit oss i utställningslokalen hade vi delvis själva kunna välja vår position och vårt bildutsnitt. Filmen som format styr, men möjliggör samtidigt en analysmetod där vi kan fånga ögonblick och jämföra de frysta bilderna ur samma perspektiv. Utställningens publik utgörs av kamerans perspektiv, här kallad betraktaren. Stillbilder (skärmdumpar) från filmen samverkar här med texten i analysen.

Multimodal samtalsanalys

I analysen har estetiska dimensioner tydliggjorts med hjälp av en multimodal samtalsanalys ur ett socialemiotiskt perspektiv där betydelsebärande delar såsom tal, kroppsspråk och föremål som visar sig i klippet analyseras parallellt (Björkvall, 2019; Ekström & Lindwall, 2020; Kress & van Leeuwen, 2006). Utifrån studiens frågeställning har det som kan ses och höras i klippet åskådliggjorts i text och bild. Analysbegreppet *materiella yttranden*, som introducerats ovan, är en av resurserna för att synliggöra vad som sker parallellt. Andra analysverktyg är bild, transkriberat tal och beskrivning av vad som sker.

I studien är jag en *insider*, det vill säga jag har förkunskaper om forskarämnet genom att jag själv är slöjd- och bildlärare och att jag själv slöjdar. Att vara insider kräver ett medvetet förhållningssätt där forskaren delvis behöver skapa avstånd från sin insider-roll för att få perspektiv. Insider-rollen ger också fördelar, till exempel genom förståelse och expertkunskaper som kan göra att forskaren lägger märke till betydande detaljer som en utomstående inte uppmärksammat (Dahlin Ivanoff & Holmgren, 2017).

I analysarbetet gjordes en tematisk översikt av de 70 föremålen. Ett urval med fokus på utställningsföremål gjorda i trä gjordes och visningen av ett par av de föremålen har transkriberats. Analys av visningen av det första träföremålet i den digitala visningen, i denna artikel benämnd *klippet*, presenteras här. Föremålet är ett traditionellt slöjdföremål, nämligen en svarvad skål som är gjord av slöjdaren Ola Ling. Klippet där den svarvade skålen visas är 1 minut och 5 sekunder. Början av klippet är i helbild där guiden berättar om skålen och visar detaljer. I slutet växlas till närbild av skålen med inzoomning där guiden läser utställningskatalogens text till föremålet, en dikt skriven av slöjdaren. Klippet har transkriberats och analyserats utifrån guidens kommunikation samt materiella yttranden. I transkriptionen har en förenklad variant av Jeffersons transkriptionsnyckel använts (Jefferson, 2004). Nedanstående symboler användes:

(.)	märkbar paus
(.2)	paus i sekunder
åsså::	kolon visar utdragna ljud
<u>betoning</u>	understreck visar del av ord som talaren betonar
<ord>	pilar som pekar utåt visar att talet blir långsammare

Resurser för kommunikation kring estetiska dimensioner identifierades och strukturerades under tre rubriker. Första analysrubriken är *verbala resurser* där de 97 ord guiden använder analyseras. Flera av studierna jag presenterade innan efterfrågade beskrivande ord för estetiska dimensioner i slöjd. I den första delen av analysen fokuseras därför på guidens verbala resurser. Därefter analyseras de *icke-verbala resurser* guiden använder; synvinkel, mobilitet, det taktila och icke-verbalt berättande. Underrubrikerna är inspirerade av Kress och van Leeuwens genomgång av den tredje dimensionen (2006, kap 8). Analysen avslutas med en syntes mellan det verbala och det icke-verbala, *samspel med det verbala*, inspirerat av det sociomateriella teoretiska perspektivet (Asplund, under utgivning; Lenz Taguchi, 2012).

I visningen av skålen använder guiden både verbal beskrivning av skålen och ett flertal icke-verbala tecken som tydligt samspekar med det verbala. Sett ur ett verbalt perspektiv kan det verka som att guiden mestadels använder sig av *denotation*, det vill säga, beskrivning av skålens direkta och lexikala mening. *Konnotationen* kan vara svår att upptäcka, men det är i det icke-verbala; i blickar, tystnad, betoningar och beröringar tillsammans med dikten, som konnotationen uppstår. Det icke-verbala förmedlar en stämning och kopplar ett multimodalt narrativ till skålen.

Verbala resurser

I klippet talar guiden kortfattat om vem som gjort skålen, om tekniken den är gjord i och något om mönster och färg. Från utställningskatalogen läser guiden också upp en dikt som slöjdaren skrivit (Slöjdvägar, utställningskatalog, 2020). Hon säger (i löpande text):

En viktig funktion som slöjden har är berättandet. Ola Ling har gjort den här skålen. Den är svarvad och här på undersidan har han täljt ett mönster och målat med linoljefärg. Tankar om myren heter den. Så det är myren som är avbildad här. Jag tänkte läsa en dikt som Ola har skrivit.

Stigen går inte genom myren
knappt ens om vintern.
Myren tar som tag i en. Suger tag i varje steg, och i tiden.
Som om Myren ständigt grubblar, pysar, jäser.
Doften, livet, färgen.
Obrydd. Snåttren. Schviarn. Starren nog och övernog,
som sommaren.
Och färgen.

Dikten skildrar ett stiglöst myrlandskap och upplevelsen av hur myren påverkar besökaren. Beskrivningen är fragmentarisk och ger ögonblicksbilder som den som någon gång besökt en myr kan känna igen sig i.

Icke-verbala resurser

De icke-verbala resurser guiden använder sig av presenteras här utifrån underrubrikerna *synvinkel*, *mobilitet*, *det taktila* och *icke-verbalt berättande*. Presentationen avser tydliggöra hur de icke-verbala resurserna kommunicerar information om skålen som betraktaren riskerar missa utan guidens och bildutsnittets ledsagande (jfr Eisner, 2002, ss. 56, 187).

Synvinkel

Den synvinkel, den vy, vi som betraktare får genom kamerans bildutsnitt ger oss i början av klippet en bild av utställningsrummet där skålen samspelar med andra utställningsföremål.

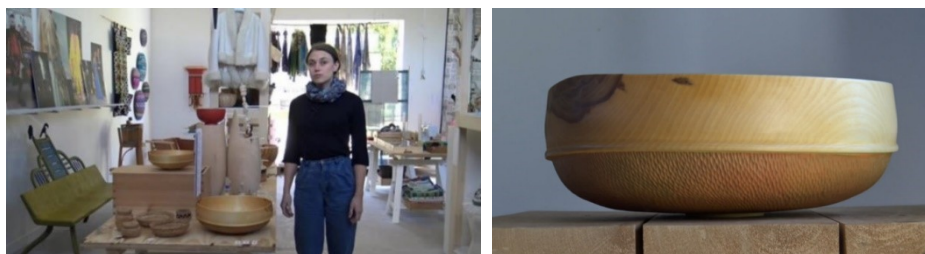

Bild 1. Helbild från den filmade visningen, vid 2:47 Bild 2. Filmens bildutsnitt vid 3:47

Skålens plats i utställningen är på ett lågt bord och vid skålen finns små skyltar (bild 1). Nära skålen finns andra utställningsföremål. Bildkvaliteten är låg och bilden är lite grynig. Bildutsnittet ger oss tillgång till den övre delen av utsidan samt en bit av insidan. Det vi ser nämner inte guiden. Skålens form kommuniceras visuellt.

Senare i klippet växlas till en närbild med inzoomning (bild 2). Den inzoomade bilden är i högre bildkvalitet och har en ljussättning som förstärker mönstret på skålens nedre del av utsidan. Den övre och nedre delen av utsidan skiljs åt av en kant i relief. Kanten skiljer tydligt delarna från varandra. Det socialsemiotiska begreppet *rama in (frame)* kan här användas för att tydliggöra utsidans två olika fält som separeras och ramas in av kanten och skålens yttre form som vi ser den i bild från klippet (Leeuwen, 2005, ss. 7–12). Skålen står här på ett annat underlag och har en monokrom (enfärgad) bakgrund som förstärker fokus på skålen. Sidoljuset förstärker reliefen i den mönsterskurna nedre delen och samspelet med diktens narrativa erbjudande stärks därmed.

I en jämförelse mellan bilderna (bild 1–2) tydliggörs att bildkvalitet, synvinkeln samt placering, omgivning och bakgrund är av betydelse för hur skålens estetiska dimensioner kan kommunicera. Den del av skålen som i början (bild 1) inte är tillgänglig för betraktaren, nämligen den nedre delen av utsidan, är den del som tydligast kan kopplas till slöjdarens tanke med skålen som den presenteras i titel (*”Tankar om myren”*) och i texten i utställningskatalogen. Kopplingen blir tydlig först när guiden, verbalt och genom att visa med handen (se nedan), tydliggör narrativet att mönsterskärningen kan liknas vid myren.

Mobilitet

I klippet lyfter guiden upp skålen och visar olika sidor för betraktaren (bild 3–7). Genom lyftet och guidens kroppsspråk visar skålen sin tyngd. En betraktare som har erfarenhet av liknande slöjdföremål kan uppleva tyngden när hen ser skålen lyftas i bild 3. I bild 4 håller guiden i skålen och gör en rörelse där hon stryker med handen runt kanten samtidigt som hon berättar om skålens teknik, att den är svarvad. Friktionen mot ytan avger ljud. Ytan bekräftar definitionen av material och kvalitet; att skålen är gjord av trä och att materialet är väl bearbetat. I bild 5 har skålen vridits så att insidan av skålen visas. Skålen visar därmed sin tredimensionalitet genom att vi ser in i skålen. Skålen visar också sin funktion, det vill säga möjligheten att förvara. Material och funktion tydliggörs i samhandling med guiden. Beträktat som skål är insidan skålens syfte och funktion. Det är där saker kan placeras för att förvaras i skålen. Funktionen nämns inte av guiden. I bild 6 vrids skålen ytterligare så att vi, i bild 7, ser undersidan. Skålens yta visar här sin friktion genom att vi återigen hör ljudet av handen mot ytan. Färgen erbjuder en kontrast mot ovandelen.

Bildsekvensen tydliggör att mobilitet kan vara avgörande för att visa tyngd, olika ytor, insida och utsida samt funktion hos ett slöjdföremål. Genom att röra föremålet kan föremålet ge information om material och kvalitet som inte kan ges fullt ut visuellt eller verbalt.

Bild 3

Bild 4

Bild 5

Bild 6

Bild 7

Bild 3–7. Filmens bildutsnitt vid 3:07–3:17

Det taktila

Guiden berör skålen på olika sätt i klippet. I bild 3–7 har vi sett hur guiden lyfter och vrider skålen med sina händer. När guiden stryker med handen runt kanten i bild 4 kan man höra ljudet som handens möte med ytan avger. En betraktare med erfarenhet av liknande slöjdföremål kan känna ingen ljudet och koppla samman det med egen erfarenhet av en sinnlig taktil upplevelse av fingertopparna mot den typen av yta, vilket då kan förstärka upplevelsen av presentationen. Bild 8 och 9 är från början av klippet. I bild 8 visar skålen sin form visuellt och vi kan se hur guiden gör en koppling till skålen genom att lägga några av sina fingrar på kanten. I bild 9 tar guiden runt kanten för att strax efter lyfta upp skålen. Skålens kant, insida och utsida, erbjuder handen grepp. Guiden intra-agerar med skålen genom taktil beröring som en resurs i presentationen av skålen.

Bilderna i det här avsnittet visar att det taktila kan användas som en resurs för att rikta betraktarens blick. I bild 9 förstärks detta med guidens blickriktning.

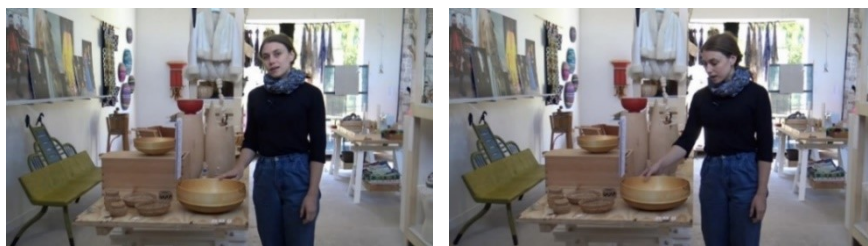

Bild 8–9. Filmens bildutsnitt vid 3:00–3:07

Icke-verbalt berättande

Filmens bildutsnitt förmedlar guidens visning på olika sätt. Helbilden visar utställningsrummet och berättar att skålen är del i en utställning (bild 10–11). Närbilden med inzoomningen sätter fokus på den nedre delen av skålens utsida (bild 12–13). Närheten till skålens yta ger betraktaren möjlighet att själv koppla samman den verbala presentationens narrativ, dikten, med ytans mönsterskärning. Närbilden ger även tillgång till den subtila färgnyansskillnaden mellan den övre och den nedre delen av utsidan på skålen. Skålens nästan monokroma färgsättning kan med semiotiskt begrepp kallas *suggestivt symbolisk* (*suggestive symbolic*) (Kress & van Leeuwen, 2006, ss. 105–107, 248). Den transparenta färgen och oljan uttrycker slöjd och signalerar en ärlighet i materialval genom att träet syns genom det tunna färgskiktet. Färgsättningen konkurrerar inte med skålens övriga estetiska dimensioner. Man skulle kunna säga att den snarare samspelar, intra-agerar, för att förstärka hantverket.

Den möjlighet till vy eller bildutsnitt betraktaren får kan förhindra eller förstärka möjligheterna för icke-verbalt berättande. Subtila färgskillnader eller mönster kan hos ett slöjdföremål kräva närhet för att kunna samspela, intra-agera och kommunicera.

Bild 10

Bild 11

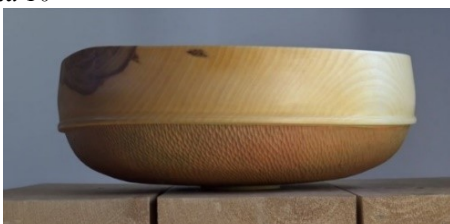

Bild 12

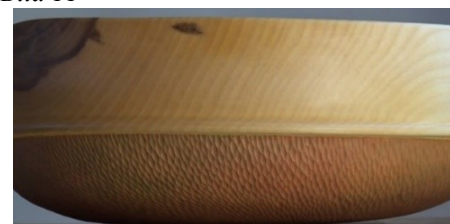

Bild 13

Bild 10–13. Filmens bildutsnitt vid 3:34, 3:37, 3:45 samt 3:49

Samspel med det verbala

I stora delar av visningen intra-agerar det guiden uttrycker verbalt med det materiella och de estetiska dimensionerna. Det är ett samspel där de olika parterna ger varandra stöd i presentationen av föremålet. Guiden använder pauser och blickar som pedagogiska resurser i den verbala presentationen i visningen. Pauserna, i växelverkan med det talade, används för att skapa fokus och uppmärksamhet. Transkriptionsutdrag 1 följer direkt på en verbal introduktion till utställningen. På rad 1, under en fem sekunders paus, gör guiden, fem betydelsebärande aktiviteter. Guiden tittar in i kameran, kliver fram ett litet steg, ger skålen en blick för att sedan titta upp i kameran igen och lägger några fingrar på skålens kant innan hon, på rad 2, inleder den verbala presentationen. Pausen tillsammans med aktiviteterna fångar betraktarens uppmärksamhet. Blicken ner mot skålen (rad 1) tillsammans med fingrarna på skålen kopplar det verbala till skålen och ger därmed betraktaren en riktning och en blickpunkt.

Tabell 1. Transkriptionsutdrag 1

Rad	Säger?	Gör vad?
1	(.5)	Står bredvid skålen tittar i kameran Kliver fram ett litet steg Tittar först ner på skålen sedan upp mot kameran Lägger några av högerhandens fingrar på skålen
2	ene viktig <u>funktion</u> som slöjden <u>har</u> e: <u>berättandet</u> (.1)	Håller fingrarna på skålen

Pauser, blickar och beröring är klassiska pedagogiska resurser för att fånga uppmärksamhet (Steinberg, 2018). De används i tätt samspel med det verbala. Det är värt att lägga märke till att guiden etablerar scenen för presentationen av skålen under tystnad. Blicken på betraktaren och steget fram markerar att det är ett nytt avsnitt i visningen. Blicken på skålen som sedan snart vänder tillbaka till betraktaren markerar huvudrollen i detta avsnitt, nämligen skålen. Fingrarna på kanten bibehåller kontakten mellan skål, guide och betraktare och är också en förberedelse för nästa steg i visningen där guiden lyfter skålen. Fingrarna på skålens kant blir en länk som binder samman och leder vidare i presentationen.

Guiden betonar orden *funktion*, *har* och *berättande* (rad 2). Betoningarna ger betraktaren nyckelord som kan stärka förståelsen. Innan guiden fortsätter gör hon en liten paus för att understryka det hon sagt. Under rätt omständigheter kan tystnad rikta uppmärksamheten till de subtila icke-verbala handlingar som pedagogen gör, handlingar som leder betraktaren till det tänkta fokusområdet, i det här fallet skålen.

I den senare delen av klippet innan guiden läser slöjdarens dikt från utställningskatalogen kopplar guiden tydligt samman titeln med de estetiska uttrycken hos skålen (transkriptionsutdrag 2). ”Så det är myren som är avbildad här”, berättar guiden och stryker med handen över det täljda mönstret på skålens nedre del och förstärker sedan kopplingen med blicken.

Tabell 2. Transkriptionsutdrag 2

Rad	Säger?	Gör vad?	Videons bildutsnitt
10	så det är <u>myren</u> som är (.) avbildad här (.2)	Tittar i kameran Stryker med handen över mönstret på undersidan Tittar ner	

Även det materiella, såsom skålen och omgivningen, intra-agerar med guiden. För att synliggöra det har begreppet *materiella yttranden* använts, vilket återfinns i fjärde kolumnen i transkriptionsutdrag 3. Beskrivningen av de materiella yttrandena är en kvalitativ tolkning av hur de materiella agenterna visar

sin agens, det vill säga hur de påverkar kommunikationen. I rad 5 får ytan agens genom att bekräfta definitionen av material med hjälp av ljud. I rad 6–7 får tredimensionaliteten sin agens genom att den synliggör en insida, en funktion och en undersida. Färgen får agens i rad 8 och erbjuder en kontrast som synliggör skålens olika delar. I rad 9 ger utställningstiteln ett narrativt erbjudande, det vill säga skålens titel "Tankar om myren" ger ledtrådar till en berättelse eller en bakgrundshistoria. Den mönsterskurna ytans struktur kopplas i rad 10 till denna berättelse.

Tabell 3. Transkriptionsutdrag 3

Rad	Säger?	Gör vad?	Materiella yttranden
5	den e: (.) svarvad (.)	Håller i skålen med båda händerna tittar på oss	Friktionen mot ytan avger ljud Ytan bekräftar definition av material
6	åsså::	För handen mot sidan och vrider skålen	Skålens yta visar sin friktion vilket framkallar ljud Skålen visar sin tredimensionalitet genom att vi ser inne i skålen Skålen visar också sin funktion, d v s möjligheten att förvara.
7	här (.) på undersidan (.) har han	Vrider skålen så att undersidan blir synlig	Skålen visar sin form och tredimensionalitet genom att vi ser undersidan på skålen
8	täljt ett mönster å::: (.) målat med linoljefärg	Stryker med handen över ytan	Skålens yta visar sin friktion, vi hör ljudet av handen mot ytan Färgen erbjuder en kontrast mot ovandelen
9	tankar om <my:ren> heter den e	Håller skålen Tittar i kameran	Titeln gör ett narrativt erbjudande
10	så det är myren som är (.) avbildad här (.2)	Tittar i kameran Stryker med handen över mönstret på undersidan	Det skölpskurna mönstret erbjuder sin struktur

Fem ledtrådar

I inledningen påpekades behovet av att hitta former för kommunikation kring estetiska dimensioner i slöjden. I analysen ovan synliggjordes resurser som guiden använde när hon kommunicerade estetiska dimensioner. Det är värt att notera att det verbala endast är *en* av de resurser som guiden använder. Resurserna har här sorterats till fem ledtrådar som kan visa vad som kan vara viktigt när ett slöjdföremål presenteras. Jag summerar här ledtrådarna, diskuterar dem och sammanfattar några slutsatser kring hur estetiska dimensioner hos slöjdföremål kan kommuniceras.

1. Rummet

I klippet från den digitala visningen spelar bildutsnittet en stor roll för presentationen av skålen. Bildutsnittet styr vår blick i rummet. Bildutsnittet *ramar in (frame)* scenen och markerar vad som hör ihop (Leeuwen, 2005). Helbilden ger oss en vy av rummet och visar att skålen hör samman med utställningen. I helbilden ser vi guiden i halvfigur och kan därigenom ta del av hennes blickar och gester. När bildutsnittet skiftar till närbild ger det oss ett fokus på skålen och allt annat skärmas bort. I närbilden används ljussättning av skålen på ett medvetet sätt för att förstärka mönsterskärningen.

I ett utställningsrum samspekar utrymme, möbler och ljus för att framhäva den upplevelse som är utställningen syfte. I den utställning som studien undersöker är det, enligt den digitala visningens inledning, slöjdföremål som visar en bredd av vad slöjd kan vara som ska framhävas i rummet. Det är curatorernas jobb att övervaka att placeringen av föremålen, materialval i podierna, ljussättning med mera intra-agerar för att visa det syftet. Eftersom slöjdföremål är tredimensionella blir placeringen av

föremålet och de synvinklar som möjliggörs viktiga. För att de estetiska dimensionerna ska kunna kommunicera behöver därför slöjdföremålets olika synvinklarna tillgängliggöras. Om det är ett bruksföremål behöver det även kunna visas och användas så att funktionen blir synlig. Ett utmärkande drag för ett slöjdföremål är den praktiska funktionen. När slöjdföremålet placeras i en utställningskontext tas den praktiska funktionen bort och föremålet förvandlas till ett objekt att betrakta. I visningen nämner guiden inget om skålen funktion. I utställningspublikens blickar synliggörs slöjdföremålet i ett nytt ljus och utställningens diskurs med föremålsskyltar, utställningskatalog och guidade visningar kräver en ny vokabulär för att beskriva det vi ser. Taget ur sin egentliga kontext där funktion, mobilitet och det taktila är centralt behöver slöjdföremålet kompenseras till exempel genom demonstration av funktionen och textbaserade eller verbala beskrivningar. De textbaserade och verbala beskrivningarna som utställningskontexten framtvingar kan bidra till att underlätta kommunikationen kring slöjdföremålets estetiska dimensioner. Utställningskontexten kan därmed vara en arena där slöjdens föremål kan få nya funktioner som skulle kunna stärka slöjdens position som domän inom konsthantverksbegreppet. Utställningskatalogen erbjuder ett narrativ som kan kopplas till föremålet för att vidga förståelsen och stärka anknytningen till skålen. Vidare benämns utställningen som en *slöjduitställning* och konstituerar därmed slöjd som ett begrepp som kan kombineras med fenomenet utställning. Precis som i konstutställningar är vissa föremål i utställningen till salu. Väl köpta byter föremålen rum och kontext för att återigen bli bruksföremål. Kanske slöjdföremålen då bär med sig de narrativ de fått via utställningen.

2. Beröra och hantera

Guiden berör skålen med sina fingrar och handflator. Skålen lyfts upp och vrids så att tredimensionalitetens olika vyer blir synliggjorda. Guiden pekar ut mönsterskärningen på utsidans nederdel genom att stryka med handen över ytan. Om skålen stått kvar på sin plats hade vi haft svårt att lägga märke till mönstret. ”Language is often a very limited vehicle for the description of qualities”, skriver Eisner (2002, s. 165). Språket har sina begränsningar när föremål beskrivs. Att beröra och hantera föremål är en hjälp när de estetiska dimensionerna ska förmedlas.

En norm i utställningskontexter är att föremål har sin givna plats i utställningsrummet samt att föremål inte får beröras. Normen för ett slöjdföremål är vanligtvis att det inte har en given plats. Slöjdföremål är ofta bruksföremål som har en tydlig praktisk funktion. De förväntas röras, användas och de är ofta mobila. Slöjdföremål i en utställningskontext blir en normkrock som skapar en spänning. I klippet bryter guiden utställningsnormen genom att lyfta skålen och visar olika sidor för betraktaren (bild 3–7). När guiden bryter utställningsnormen genom att lyfta upp och vrida på skålen blir det möjligt för betraktaren att se tredimensionaliteten hos skålen. Tredimensionaliteten kan sägas vara ett utmärkande drag för slöjdföremål och det ger föremålen särskilda egenskaper, till exempel att de kan betraktas från flera olika synvinklar vilket ger föremålen möjligheter till berättande då tecken som finns på eller i olika delar av föremålet kan samspela, överraska och utmana. För att de olika synvinklarna ska kunna synas krävs att föremålet är mobilt eller att rummet tillåter att betraktaren rör sig runt föremålet eller på annat sätt ta del av de olika dimensionerna (Kress & van Leeuwen, 2006). Ett av föremålen i utställningen (föremål 129. *G-sträng och ammunition* av Maria Högberg) står på en kavalett, en rund platta som kan snurra, vilket ger betraktaren möjlighet att ta del av fler synvinklar. Digitala lösningar som till exempel film alternativt användningen av speglar i utställningssammanhang kan också vara sätt att ge tillgång till synvinklar som är dolda.

3. Icke verbala medspelare

Tystnad, betoning av ord, blickar och beröring av föremålet är det verbala språkets medspelare som bidrar till att det som sägs når fram. Dessa icke-verbala pedagogiska resurser intra-agerar med det verbala för att styra uppmärksamheten och ge fokus. I första raden i transkriptionsutdrag 1 gör guiden fem icke-verbala handlingar under fem sekunder; står bredvid skålen tittar i kameran, kliver fram ett litet steg, tittar först ner på skålen sedan upp mot kameran och lägger några av högerhandens fingrar på

skålen. Den här typen av verbala medspelare kan ha stor betydelse för hur de estetiska dimensionerna hos slöjdföremål kommuniceras. De icke-verbala medspelarna riktar blicken och hjälper oss att se (jfr Eisner, 2002, ss. 56, 187).

4. Urvalet

Vid analysarbetet noterade jag att det är en hel del slöjdrelaterat som guiden inte visar eller säger. Guiden beskriver inte formen, pratar inte om materialet, säger inget om användning eller funktion och inte heller något om processen i arbetet med att framställa slöjdföremålet. Guiden säger heller inget om kvalitén eller hållbarhet vilket kan sägas vara centrala aspekter hos slöjdföremål (Johansson, 2019; Koch & Ahlskog-Björkman, 2019; Skolverket, 2022). Kopplingar till kulturhistoria eller tradition i relation till nutid och framtid eller hur guiden eller betraktaren kan uppleva mötet med föremålet lämnas också därhän. Listan kan göras längre och syftet med att räkna upp det här är att visa att guiden gjort ett urval av aspekter att behandla. Guiden väljer att kortfattat berätta om slöjdaren och om teknik för att sedan betona skålens berättande funktion. Urvalet är en pedagogisk resurs som ger visningen ett fokus och det öppnar också för att föremålet kan presenteras med andra fokus vid ett annat tillfälle.

5. Egna erfarenheter

I presentationen av resultaten ovan återkommer att betraktarens egna erfarenheter är av betydelse för förståelsen av de estetiska dimensionerna av slöjdföremålet. Den betraktare som har egna erfarenheter av ett föremål som på något sätt liknar skålen kan använda sig av de erfarenheterna som en resurs (jfr Eisner, 2002; Vygotskij, 2001). Sinnliga erfarenheter som upplevts av kroppen ger djupare kunskap och verkar vara lätta att referera till (Hattie & Yates, 2014; Kiefer & Trumpp, 2012). Erfarenheter kopplade till sinnliga, sensoriska upplevelser, kan bli resurser för att få förståelse för de estetiska dimensionerna hos slöjdföremål.

I klippet läser guiden slöjdarens dikt. Dikten beskriver mötet med en myr och den mönstrade ytan blir genom guidens handrörelse, blickriktning och bildutsnittet utpekad som en illustration som samspelar med diktens narrativ. Det abstrakta reliefmönstret förvandlas till en myr när skålen, närbilden och ljussättningen intra-agerar med uppläsningen av dikten. Skålen går från abstrakt som kan beskrivas med det semiotiska begreppet *less than real*, till att bli föreställande *more than real* (Kress & van Leeuwen, 2006). I omvandlingen aktiveras våra sinnen och minnesbilder från egna möten med en myr kan göra sig påminna. Den mönsterskurna ytan blir en annan verklighet. Dikten målar upp en miljö av en myr med *snåttren*, *schviarn* och *starr*. Återigen krävs en erfarenhet eller åtminstone en kunskap för att tecknen ska kunna läsas av betraktaren. Hen behöver veta vad en myr är och vad man kan möta där. Betraktaren som har egna erfarenheter av en myr kan lättare och på ett mer känslomässigt och sinnligt sätt ta till sig skålens narrativ. Vidare kan en betraktare med egna erfarenheter från arbete med trä och träsnidarverktyget skölp, i det nära mötet med den skurna ytan, förstå vidden av det skickliga hantverket. Betraktaren med den erfarenheten vet också hur det känns att föra handen över den skölpskurna ytan. Dikten erbjuder tillsammans med ytan betraktaren en ingång till att uppleva ett sinnligt möte med föremålet.

I slöjdsalen

Analysen av den digitala visningen har synliggjort ledtrådar kring hur estetiska dimensioner hos slöjdföremål kan kommuniceras. Här, avslutningsvis, överförs ledtrådarna till en slöjdundervisningskontext, till den fysiska slöjdsalen, och betraktaren byts ut till eleven. Guidens pedagogiska ledtrådar omtolkas till didaktiska ledtrådar.

Studien bygger på en analys av en del av en slöjdställning. En slöjdsal skiljer sig på flera sätt från ett utställningsrum, men det finns också likheter. Liksom kuratorerna skapar fokus genom exempelvis placering av föremål och ljussättning kan läraren arrangera slöjdsalen för att öka möjligheterna för fokus och kommunikation av estetiska dimensioner. Läraren kan göra medvetna val av hur, var och på vilket sätt slöjdföremål visas så att exempelvis tredimensionalitet och funktion framgår. Analysen av visningen

åskådliggör att slöjdojektets unika drag av tredimensionalitet kräver en mobilitet i antingen föremålet eller att eleven kan röra sig runt. Den som visar föremålet behöver därför ha möjlighet att peka, lyfta, beröra, använda och gärna även låna ut föremålet. Slöjdföremålets lite ovana plats i utställnings-sammanhang visade också på vikten av en ny vokabulär för att beskriva det vi ser. Beskrivande ord från visningar kan lånas till slöjdundervisningen och stärka möjligheterna att beskriva verbalt. Läraren kan också skapa undervisningssituationer där användning av vokabulär för estetiska dimensioner uppmuntras.

Pedagogiska resurser såsom tystnad, betoningar av ord och blickar sammanfattades ovan som icke-verbala medspelare som kan ha stor betydelse för hur vi uppfattar de estetiska dimensionerna hos slöjdföremål. Hur vi ser och uppfattar objekt kan påverka vårt tänkande och våra möjligheter att utvecklas. Malaguzzi beskriver värdet av seendet i pedagogiken:

Seendets pedagogik handlar inte bara om att se / Den innebär att tränga in i tingen, tillägna sig, reflektera och kunna ta ställning. Att inse. Barn behöver de vuxnas hjälp för att finna alla sina möjligheter (Wallin, 1998, s. 73).

Användandet av icke-verbala medspelare kan var ett sätt att hjälpa eleverna att rikta blicken och öva sig på att se. En skicklig lärare gör ofta den här typen av handlingar till synes utan att tänka på det och de kan därför vara svåra att lägga märke till (Andersson, 2021). För att utveckla undervisning kan de icke-verbala medspelarna behöva uppmärksammas och få agens som didaktiska resurser.

Studien visar att urvalet av vad som ska vara fokus i kommunikationen av ett slöjdföremål kan stärka berättandet. Slöjdföremål är komplexa med en mängd olika estetiska dimensioner. När läraren kan rikta elevens uppmärksamhet genom att peka eller berörda ett begränsat och noga avvägt urval av aspekter kan eleven ges möjlighet att lära sig se nya egenskaper hos slöjdföremålet. Det här överensstämmer med det Broman et al. (2013) konstaterade i sin studie nämligen att ett medvetet fokus och urval av inspirationsexempel kan stärka elevernas förmåga att skapa uttryck.

Analysen visar också att egna erfarenheter av att ha tillverkat ett liknande föremål kan ta förståelsen till nya nivåer. Elever med erfarenheter av liknande material, tekniker eller estetiska dimensioner som föremålet som visas kan ha större möjligheter till att förstå beskrivningen av föremålet och därmed ha större möjlighet att använda det som inspiration och som en bro till förståelse och engagemang. Undervisning behöver därför ta hänsyn till elevernas erfarenheter, antingen genom att återkoppla till erfarenheter eleverna har eller arrangera för att eleverna kan få egna och/eller gemensamma erfarenheter. Egna erfarenheter av att ha hållit i eller använt ett föremål som liknar det som visas kan stärka förståelsen. Om elever får erfarenheter som involverar flera olika sinnen kan förståelsen på ett särskilt sätt stärkas. Eisner (2002) lyfter att undervisningen har en viktig uppgift i att skapa situationer där elevernas sinnen kan utvecklas. Eleven kan inte skapa eller skriva om någon hen inte upplevt, i verkligheten eller i fantasin, menar Eisner. Även den svenska kursplanen i slöjd lyfter i syftetexten vikten av sinnesupplevelser (Skolverket, 2022). En erfarenhet av en myr, genom att själv vara på plats eller genom foto eller film, kan ge eleven resurser att bättre förstå skålens estetiska dimensioner. I mötet med föremålet kan förståelsen för den egna upplevelsen stärkas och förståelse för skålens estetiska dimensioner kan fördjupas. Multimodaliteter såsom titel och narrativa texter som exempelvis en dikt som kopplas till slöjdföremålet kan fördjupa förståelsen, men för att det ska ske behöver läraren ta ansvar för att eleven ges tillgång till erfarenheter gärna kopplad till en upplevelse som involverar sinnen och känslor.

Den här studien visar att kommunikation kring estetiska dimensioner i slöjd är ett samspel mellan kroppsspråk och aspekter såsom rum, föremål, erfarenheter och sinnesförmågor sammanvävt med det verbala. Resultatet kan ses som didaktiska ledtrådar till hur kommunikation kring estetiska dimensioner kan stärkas i slöjdundervisningen. Hur de didaktiska ledtrådarna skulle kunna fungera i praktiken behöver undersökas vidare.

Referenser

- Ahlskog-Björkman, Eva, & Furu, Ann-Christin. (2018). Meningsskapande kommunikation mellan förskollärare och barn vid skapande aktiviteter i förskoleklass. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*, 4(2), 23.
- Andersson, Joakim. (2021). *Kommunikation i slöjd och hantverksbaserad undervisning*. (Doctor of Philosophy), Göteborgs universitet, Göteborg.
- Asplund, Jonas. (under utgivning). Compositionism and digital music composition education. Article in peer-review-process.
- Austring, Benny D., & Sørensen, Merete. (2006). *Æstetik og læring: grundbog om æstetiske læreprocesser* (1. udg uppl.). København: Hans Reitzels forlag.
- Barad, Karen. (2003). Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 28(3), 801–831. <https://doi.org/10.1086/345321>
- Barad, Karen. (2007). *Meeting the universe halfway: quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham, N.C. London: Duke University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv12101zq>
- Barthes, Roland. (1967). *Elements of semiology*. London: Cape.
- Biesta, Gert. (2004). "Mind the Gap!" Communication and the Educational Relation. *Counterpoints (New York, N.Y.)*, 259(1), 11–22.
- Björkvall, Anders. (2019). *Den visuella texten - multimodal analys i praktiken* (Andra upplagan uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Borg, Kajsa. (2008). Kreativitet eller problemlösning - vad bedömer vi i slöjden? I L. Lindström & K. Borg (Red.), *Slöjda för livet: om pedagogisk slöjd* (ss. 199–210). Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Broman, Andreas, Frohagen, Jenny, & Wemmenhag, Janice. (2013). Vad är det man kan när man kan tillverka ett uttryck i slöjdföremål? *Forskning om undervisning och lärande* (10), 6–28.
- Cambridge University Press. (Red.) (u.å-a) Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. online: Cambridge University Press, hämtat 220518 från <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dimension>.
- Cambridge University Press. (Red.) (u.å-b) Cambridge Academic Content Dictionary. online: Cambridge University Press, hämtat 220518 från <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dimension>.
- Dahlin Ivanoff, Synneve, & Holmgren, Kristina. (2017). *Fokusgrupper* (Upplaga 1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Deleuze, Gilles, & Guattari, Felix. (1991). *What is Philosophy?* (Vol. 2): Columbia University Press.
- Dewey, John. (2005). *Art as experience*. London: Penguin Books Ltd.
- Eisner, Elliot W. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*: Yale University Press.
- Ekström, Anna. (2008). Ospecifikt beröm och inlindad kritik: Bedömning och återkoppling på lärarutbildningens slöjdkurser. I V. Lindberg & K. Borg (Red.), *Kunskapande, kommunikation och bedömning i gestaltande utbildning*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Ekström, Anna, & Hasselskog, Peter. (2015). Slöjd i grundskolan, En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9 (ss. 200). Stockholm: Skolverket.
- Ekström, Anna, & Lindwall, Oskar. (2020). Redskap och material. I M. K. Broth, Leelo (Red.), *Multimodal interaktionsanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, Anna, Lindwall, Oskar, & Säljö, Roger. (2009). Questions, instructions, and modes of listening in the joint production of guided action : A study of student-teacher collaboration in handicraft education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 53(5), 497–514. <https://doi.org/10.1080/00313830903180794>
- Emt, Ewa Jeanette. (1996). Baumgarten och den moderna estetikens födelse *Skriftserien Kairos*, 1.
- Hattie, John, & Yates, Gregory. (2014). *Hur vi lär, synligt lärande och vetenskapen om våra lärprocesser*.

- Homlong, Siri. (2006). *The Language of Textiles : Description and Judgement on Textile Pattern Composition*. Uppsala universitet, Uppsala. Tillgänglig från uu.diva-portal.org
- Homlong, Siri. (2011). Samtal om estetiska aspekter i textilslöjden. *Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 18(1), 205–215.
- Jefferson, Gail. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. I G. H. Lerner (Red.), *Conversation Analysis : Studies from the first generation* (ss. 13–34): John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.125.02jef>
- Johansson, Marlène. (2002). *Slöjdpraktik i skolan : hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap*. (Doktorsavhandling), Göteborgs universitet, Göteborg. Tillgänglig från gupea.ub.gu.se
- Johansson, Marlène. (2019). Materiella och immateriella resurser – hållbar utveckling i och genom slöjd *Nordic Studies in Education*, 39(3), 214–227. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2019-03-04>
- Kiefer, Markus, & Trumpp, Natalie M. . (2012). Embodiment theory and education: The foundations of cognition in perception and action. *Trends in Neuroscience and Education*, 1 (2012) 15–20. <https://doi.org/10.1016/j.tine.2012.07.002>
- Koch, Maria Debora, & Ahlskog-Björkman, Eva. (2019). Hållbar utveckling och lärande i slöjd. *Nordic Studies in Education*, 39 (3), 185–197. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2019-03-02>
- Kress, Gunther R., & van Leeuwen, Theo. (2006). *Reading Images: the Grammar of Visual Design* (2. ed uppl.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203619728>
- Ledin, Per; Machin, David. (2020). *Introduction to multimodal analysis* (Second edition uppl.). London: Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781350069176>
- Leeuwen, Theo. (2005). *Introducing Social Semiotics*: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203647028>
- Lenz Taguchi, Hillevi. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: introduktion till intra-aktiv pedagogik* (1. uppl uppl.). Malmö: Gleerups utbildning.
- Lindström, Lars. (2008). Estetiska lärprocesser om, i, med och genom slöjd. *Kritisk utbildningstidskrift*, 1–2/2008 (Nr 133/134), 57–70.
- Lutnæs, Eva. (2013). *Creativity in the subject Art and Crafts: the weak link between learning and assessment*.
- Mäkelä, Esko. (2011). *Slöjd som berättelse: om skolungdom och estetiska perspektiv*. (Doktorsavhandling), Umeå universitet, Umeå.
- Oja, Minna, Sjöberg, Barbro, & Johansson, Marlène. (2014). Kommunikationens inbäddade resurs för lärande i slöjdundervisning. *Forskning om undervisning och lärande*, 2014:12 (Nummer 12), 16.
- SAOB. (1914). dimension *Ordbok över svenska språket (online)*. Lund: Svenska Akademien, hämtat 220527 från https://www.saob.se/artikel/?unik=D_1271-0132.6fzU.
- Kursplan i slöjd, Lgr22 (2022).
- SO. (2021a). dimension *Svensk ordbok (online)*: Svenska Akademien, hämtat 220527 från <https://svenska.se/so/?id=113558&pz=7>.
- SO. (2021b). uttryck *Svensk ordbok (online)*: Svenska Akademien, hämtat 220530 från <https://svenska.se/so/?sok=uttryck&pz=1>.
- Steinberg, John. (2018). *Ledarskap i klassrummet - Handbok för arbetsro och effektivt lärande* Gothia Fortbildning AB.
- Vihma, Susann. (2007). Design Semiotics — Institutional Experiences and an Initiative for a Semiotic Theory of Form. I R. Michel (Red.), *Design Research Now: Essays and Selected Projects* (ss. 219–232). Basel: Birkhäuser Basel. https://doi.org/10.1007/978-3-7643-8472-2_13
- Vygotskij, Lev Semenovič. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen* (K. Öberg Lindsten, Övers.). Göteborg: Daidalos.
- Vygotskij, Lev Semenovič. (2001). *Tänkande och språk* (K. Öberg Lindsten, Övers.). Göteborg: Daidalos.

Wallin, Karin. (1998). *Om ögat fick makt: mer om de hundra språken och den skapande pedagogiken i Reggio Emilia* (Andra upplagan uppl.): Liber.

Digitala källor

Utställningskatalogen Slöjdvägar, hämtat 210611 från <https://www.kurbits.nu/wp-content/uploads/2020/09/slo%CC%88jdva%CC%88gar-katalog-enkelsid-2.pdf>

Slöjdvägar, filmad visning, hämtat 210610 från <https://vimeo.com/484041704>

Nämnden för hemslöjdsfrågor, Seminarium: Om slöjdestetik och slöjdens olika publiceringsformer, hämtat 210610 från <https://nfh.se/nyheter/nyhetsarkiv/2020-12-04-om-slojdestetik-och-slojdens-olika-publiceringsformer.html>

Elisabet Jagell, fil.mag., universitetsadjunkt och doktorand i Nationella forskarskolan i bildpedagogik och slöjdpedagogik – FoBoS - som drivs av Göteborgs universitet i samarbete med Stockholms universitet och Konstfack. Hennes forskningsområde är estetiska dimensioner och lärande speciellt inriktat mot elevers skapande i slöjd i de lägre årkurserna i grundskolan. Elisabet har en bakgrund som slöjd- och klasslärare i grundskolan och arbetar som bildlärare på lärarutbildningen vid Uppsala universitet.